jeugdzorg nederland

REFLECTIEVERSLAG

Jeugdbescherming als er sprake is van financiële problematiek bij ouders

Oktober 2024

VOORWOORD

De Kinderopvangtoeslagaffaire heeft kinderen en gezinnen ernstig beschadigd. Ze zijn door de Belastingdienst ten onrechte als fraudeur bestempeld en veel van deze gezinnen kwamen daardoor in ernstige financiële nood. Toen het plan van aanpak voor de hersteloperatie startte, bleek dat de kinderrechter voor een aantal van deze gezinnen een jeugdbeschermingsmaatregel had uitgesproken. Tijdens de begeleiding van deze gezinnen in de hersteloperatie werd duidelijk dat jeugdbeschermers vaak niet goed op de hoogte waren van de financiële nood van het gezin.

Het afgelopen decennium hebben we als samenleving steeds meer geleerd over hoe groot de impact van financiële problemen is. Het is een onderwerp dat in het werk van jeugdbeschermers een belangrijke plek heeft ingenomen. Het feit dat jeugdbeschermers dit niet altijd goed in beeld hebben, vraagt om reflectie. Hoe kunnen we dit verklaren? Hoe nadrukkelijk wordt het onderwerp ter sprake gebracht en wordt er doorgevraagd? Wat belemmert dat jeugdbeschermers goed op de hoogte zijn van de financiële situatie van de gezinnen die zij begeleiden?

We hebben op ons werk gereflecteerd om onze begeleiding van kwetsbare gezinnen en kinderen te verbeteren. Dit is belangrijk, omdat financiële problemen bij gezinnen die wij begeleiden vaak voorkomen. We moeten een compleet beeld hebben om de begeleiding en besluitvorming van gezinnen met financiële problemen in de dagelijkse praktijk goed uit te voeren. We hebben dus in de breedste zin van het woord gereflecteerd op ons handelen bij gezinnen waar financiële problemen spelen. Een deel van deze gezinnen is gedupeerde van de toeslagenaffaire.

De reflectie bevestigt dat jeugdbeschermers bij een gezin te vaak niet weten dat er financiële problematiek speelt. Bij de gezinnen uit de toeslagenaffaire, was dat in de helft van de gevallen dan ook niet bekend. Het bespreken van financiën blijkt vaak lastig. Betrokken ouders geven aan dat schaamte en angst voor de gevolgen maakt dat ze hier niet open over zijn naar de jeugdbeschermer. Jeugdbeschermers hebben soms een te nauwe opvatting over hun rol en verantwoordelijkheid ten aanzien van financiële problematiek. Daarnaast komt ook naar voren dat het hulpaanbod onoverzichtelijk is en soms zelfs ontbreekt.

Als bestuurders geven we uitvoering aan de aanbevelingen en zien we voor onszelf in ieder geval een aantal directe verbeterpunten. Zo willen we onze jeugdbeschermers beter faciliteren en ondersteunen bij het aansluiten bij ouders en kinderen, hun problematiek en de samenhang met veilig opgroeien. Dit betekent dat jeugdbeschermers de vrijheid, verantwoordelijkheid en vaardigheden moeten hebben om gezinnen goed te leren kennen en een vertrouwensband op te bouwen. Zo kunnen zij doorvragen naar alle factoren - zoals de financiële situatie - die van invloed zijn op de situatie van een gezin. Ook maakt het een analyse mogelijk op de samenhang van die factoren en welke interventies en begeleiding het meest helpend zullen zijn. Het is aan ons als bestuurders om het gesprek, de trainingen en de reflectie hierover te stimuleren en faciliteren.

Ook blijkt uit deze reflectie opnieuw dat het gevoel van gelijkwaardigheid cruciaal is voor een goede relatie tussen ouders en jeugdbeschermer. Wij zien het daarom als bestuurders als onze verantwoordelijkheid om bewustwording hierover te vergroten. En om ervoor te zorgen dat gelijkwaardigheid sneller en sterker ervaren wordt door ouders en kinderen.

Naast inzichten over ons eigen handelen, benadrukt het reflectietraject dat we voor de beste hulp aan kinderen en gezinnen - binnen het huidige stelsel - sterk afhankelijk zijn van samenwerking met anderen en een integrale blik op de problematiek in een gezin. In het huidige stelsel kan de jeugdbescherming immers zelf enkel jeugdhulp inzetten. We zetten ons daarom in om de samenwerking met partners verder te verbeteren en doen een beroep op hen om ook bij te dragen aan doelmatiger samenwerken. Ook met de partners in de landelijke aanpak herstel toeslagen willen we gezamenlijk en in samenhang met de eigen reflecties en het onderzoek van de commissie Hamer de opbrengsten samenbrengen en bespreken.

We spreken de hoop en het vertrouwen uit dat we samen ouders en kinderen in de toekomst beter en sneller kunnen helpen.

Tot slot bedanken wij alle betrokkenen bij dit reflectietraject voor hun inzet, openheid en bijdragen.

Bestuurders Gecertificeerde Instellingen

SAMENVATTING

De Gecertificeerde Instellingen hebben zich in het reflectietraject gericht op de financiële problematiek in de gezinnen met kinderbeschermingsmaatregelen. Het uitgangspunt van de reflectie is dat de resultaten bijdragen aan het verbeteren van de praktijk. In het reflectietraject gingen jeugdbeschermers van verschillende Gecertificeerde Instellingen (hierna: GI's) met elkaar in gesprek over financiële problematiek in zowel door de toeslagenaffaire gedupeerde als niet-gedupeerde gezinnen. Dit om inzicht te krijgen in het handelen en de werkwijze van de GI's. Daarna zijn de opbrengsten uit deze gesprekken naast onderzoeken van het Ondersteuningsteam, de Inspectie en het NJI gelegd. De opbrengsten zijn tijdens het reflectietraject besproken met de Raad voor de Kinderbescherming, ervaringsdeskundige ouders en een advocaat jeugdstrafrecht en vervolgens voorgelegd aan vertegenwoordigers van alle Gecertificeerde Instellingen. Na ontvangst van de kindlijst[1], op basis van de tijdelijke wet Uitwisseling Persoonsgegevens, is de reflectie aangevuld.

Uit het reflectietraject kwamen drie belangrijke thema's naar voren:

- **Taakopvatting: de professionele benadering van jeugdbeschermers ten opzichte van hun taken en bevoegdheden.**
- **Houding & gedrag: hoe jeugdbeschermers zich verhouden tot gezinnen, met de nadruk op samenwerking en bewustzijn van machtsongelijkheid.**
- **Analyseren & wegen: het verzamelen en analyseren van informatie, met aandacht voor de impact van financiële stress op veiligheid.**

Op het gebied van taakopvatting bleek dat er verschillende visies zijn op de rol van jeugdbescherming als het gaat om de financiële problematiek van ouders. De taakopvatting verschilt tussen jeugdbeschermers bij het registreren van een financiële situatie in het dossier, het herkennen en bespreken van financiële problematiek en het daarop doorvragen en op de rol die wordt ingenomen door een jeugdbeschermer bij het organiseren van hulp. Complicerende factoren zijn schaamte en angst van ouders om te praten over financiële problematiek en het onoverzichtelijke en soms ontbrekende hulpaanbod bij financiële problematiek. In verschillende gesprekken werd benoemd dat van een jeugdbeschermer niet verwacht kan worden dat hij zelf expert is op gebied van financiële problematiek.

Aandachtspunten in de houding en het gedrag van de jeugdbeschermer zijn de samenwerkingsrelatie, aandacht voor de impact (stress) van financiële problematiek en het bewustzijn dat een jeugdbeschermer een machtspositie heeft vanwege zijn bevoegdheden ten opzichte van het gezin. Vanaf het begin investeren in de relatie en luisteren naar de oplossingen die ouders en kinderen zelf aandragen, helpen bij het in vertrouwen nemen van de jeugdbeschermer. Aandacht en gevoeligheid voor stress en schaamte van ouders als gevolg van hun financiële kwetsbaarheid is helpend, zeker bij gedupeerde ouders die bestempeld werden als fraudeur. Voldoende beschikbare tijd heeft een positieve invloed op deze aspecten van houding en gedrag.
Bij analyseren & wegen constateren we dat binnen de jeugdbescherming de financiële situatie niet

[1] *De kindlijst is opgesteld ter identificering van de ouders die gedupeerd zijn als gevolg van problemen bij de uitvoering van de kinderopvangtoeslag en geconfronteerd zijn met uithuisplaatsing van kinderen.*

altijd voldoende wordt meegewogen in de algehele veiligheidsbeoordeling. Daarnaast lijkt een kwetsbare financiële situatie minder een doorslaggevende rol te hebben bij uithuisplaatsing dan bij het terug thuis plaatsen. Tot slot wordt die impact van de financiële problematiek, bijvoorbeeld in de vorm van stress, niet altijd onderkend.

Aanbevelingen voor de Gecertificeerde Instellingen

In het algemeen richten de aanbevelingen zich op het erkennen van de grote invloed van financiële problemen op veiligheid en welzijn van alle gezinsleden en het vroegtijdig betrekken van andere partijen. Daarnaast moet er meer duidelijkheid komen over de visie op de rol en taak van de jeugdbeschermers bij financiële problematiek in een gezin, met een belangrijke rol voor de samenwerking met partners, zoals het lokale team.

Meer specifiek per thema zijn de aanbevelingen:

Taakopvatting:

- Actief bevragen van financiële problematiek en dit opnemen in de registratie.
- Zorgen voor voldoende handvatten voor het bespreekbaar maken van financiële problemen.
- Motiveren en ondersteunen van ouders bij het vinden en profiteren van passende - soms heel praktische - hulp, zoals toegang tot voedsel- of kledingbank en bij schulden bewindvoering of budgetcoaching.

Houding & gedrag:

- Meer tijd en ruimte voor het opbouwen van duurzame samenwerkingsrelaties tussen jeugdbeschermers en gezinnen, zodat er voldoende vertrouwen ontstaat om zorgen te delen.
- Bewust omgaan met spanning over machtsongelijkheid in de samenwerkingsrelatie, door het te benoemen, ruimte te geven voor steunpersonen of externe ondersteuning.

Analyseren & wegen:

- Altijd over de financiële situatie registreren, ook als er geen zorgen over zijn.
- Erkennen van de impact van financiële problematiek en de stress die dit veroorzaakt voor alle gezinsleden.

Doorkijk naar het vervolg

Dit betekent dat de GI's gezamenlijk aan de slag gaan met:

- Een eenduidige visie op een handelingskader dat jeugdbeschermers kunnen hanteren bij gezinnen.
- Scholing en casuïstiekbespreking waarbij aandacht is voor het 'hoe'.
- Hoe de financiële problematiek te integreren in het verklarend analyseren.

INHOUDSOPGAVE

	Voorwoord	2
	Samenvatting	4
	Doorkijk naar het vervolg	5
	Inhoudsopgave	6
1	**Inleiding**	7
1.1	Doel van het reflectietraject	7
1.2	Aanpak van het reflectietraject	7
2	**Resultaten per thema**	9
2.1	Taakopvatting	9
2.2	Houding & gedrag	12
2.3	Analyseren & wegen	14
3	**De betekenis voor onze praktijk**	16
3.1	Taakopvatting	16
3.2	Houding & gedrag	17
3.3	Analyseren & wegen	17
3.4	Een doorkijkje naar het vervolg van het reflectietraject	18
4	**Epiloog**	19
5	**Bijlagen**	20
	Bijlage 1: Korte toelichting op onderzoeken en kindlijsten	20
	Korte toelichting kindlijsten	21
	Bijlage 2: Gezamenlijke visie; voorzet voor een handelingskader voor de jeugdbeschermer bij financiële problematiek	22

1 INLEIDING

Als Gecertificeerde Instellingen zijn we dit reflectietraject medio 2023 gestart. De reflectie richt zich op gezinnen die te maken hebben (gehad) met een kinderbeschermingsmaatregel en een uithuisplaatsing van kinderen. Wij hebben gekozen om de financiële problematiek uit te lichten, omdat door de toeslagenaffaire pijnlijk duidelijk werd hoe ontwrichtend de financiële problemen zijn geweest voor de gezinnen. Wij hebben ons afgevraagd hoe de jeugdbescherming omgaat met financiële problematiek bij gedupeerde gezinnen, maar ook bij andere gezinnen die wij begeleiden.

Bovenstaande is des te meer relevant, omdat de CBS-rapportage van 2021 uit kwantitatief onderzoek concludeert dat huishoudens die jeugdzorg ontvangen relatief vaak te maken hebben met sociaaleconomische problemen. Vooral huishoudens met thuiswonende kinderen die jeugdreclassering of jeugdbescherming met ondertoezichtstelling ontvangen, hebben relatief vaak (57% bij jeugdreclassering en 60% bij ondertoezichtstelling) sociaaleconomische problematiek.

In dit verslag gaan we in op de aanpak, resultaten en aanbevelingen.

1.1 Doel van het reflectietraject

Doel van de reflectie was om meer inzicht te krijgen in ons handelen in relatie tot financiële problematiek van ouders. Deze inzichten gebruikten we om te komen tot praktische en bruikbare aanbevelingen die wij en onze netwerkpartners direct kunnen toepassen.

1.2 Aanpak van het reflectietraject

We hebben er in onze aanpak voor gekozen om de jeugdbeschermers zelf onderdeel te laten zijn van het leren, zodat de aanbevelingen meer gedragen worden in de organisatie. Per Gecertificeerde Instelling (verder GI) participeerde een jeugdbeschermer. Deze jeugdbeschermer bracht twee gezinnen in, namelijk:

- een gezin waar sprake is van een uithuisplaatsing en de ouders gedupeerd zijn door de toeslagenaffaire;
- een gezin waar sprake is van een uithuisplaatsing en ouders niet gedupeerd zijn.

Dit deden we om een breed beeld te krijgen van ons handelen als het gaat om de financiën in de gezinnen waar sprake is van een uithuisplaatsing. Deze gezinnen werden anoniem besproken en relevante documenten werden gedeeld met een jeugdbeschermer van een andere GI. In totaal werden er 24 gezinnen besproken, waarvan twaalf gedupeerd zijn vanuit de toeslagenaffaire. De uitkomsten van deze gesprekken zijn verwerkt in hoofdstuk 2.

We realiseren ons dat dit geen afspiegeling is van de totale doelgroep die we als GI begeleiden. We vinden de resultaten echter bruikbaar voor de praktijk, omdat we bij verschillende groepen hebben getoetst of de resultaten uit dit reflectietraject herkenbaar zijn, namelijk:

- *klankbordgroep*, bestaande uit beleidsonderzoekers van de Raad voor de Kinderbescherming, een jeugdadvocaat die betrokken is bij meerdere gedupeerde gezinnen en twee ervaringsdeskundige ouders.

- *brede reflectiegesprekken*, met diverse medewerkers vanuit de GI, zoals jeugdbeschermers, gedragswetenschappers en ervaringsdeskundigen.
- *bestuurders en contactpersonen* van alle GI's.

Tijdens dit reflectietraject (in februari 2024) kregen de GI's, door de Tijdelijke Wet Gegevensuitwisseling, met de lijst van UHP KOT-kinderen (verder genoemd 'kindlijsten') voor het eerst zicht op alle gezinnen die als gedupeerden van de toeslagenaffaire te maken kregen met uithuisplaatsing. Tot die tijd waren de GI's enkel op de hoogte van de gezinnen die de jeugdbeschermer uit zichzelf hadden geïnformeerd. Met de jeugdbeschermers van 22 gedupeerde gezinnen zijn nog aanvullende verdiepende gesprekken gevoerd. De uitkomsten van deze gesprekken zijn meegenomen in deze reflectie.

Daarnaast hebben we de resultaten aangevuld met drie onderzoeken die zich vanuit verschillende perspectieven richten op of raakvlak hebben met de jeugdbeschermingsketen en/of het handelen rondom de toeslagenaffaire.

- Samen werken aan feitenonderzoek - NJI (mei 2020)
- Het kind van de rekening - Inspectie Justitie & Veiligheid (september 2023)
- Leerrapportage - Ondersteuningsteam (april 2023)

Voor een korte toelichting op deze onderzoeken en de kindlijsten verwijzen we naar bijlage 1.

2 RESULTATEN PER THEMA

Uit de reflecties van de jeugdbeschermingsduo's kwamen drie verschillende thema's naar boven, namelijk: taakopvatting, houding & gedrag en analyseren & wegen. De focus van de reflectie lag op financiële problematiek.

Taakopvatting: de professionele kadering van de taken en bevoegdheden van een jeugdbeschermer. Hoe interpreteren een jeugdbeschermer en zijn/haar instelling hun taak en hoe spelen verschillende opvattingen daarin een rol? En waar legt men, als jeugdbeschermer, de eigen grenzen ten opzichte van de taak en verantwoordelijkheid binnen de rol en functie van de jeugdbeschermer?

Houding & gedrag: hoe stelt een jeugdbeschermer zich op tegenover de kinderen en ouders waar hij of zij bij betrokken is? Is er sprake van empathie en respect? Is er bewustzijn met betrekking tot de machtspositie van een jeugdbeschermer ten opzichte van het gezin? Dit gaat ook over het erkennen van de impact van armoede op het gezin.

Analyseren & wegen: het proces waarin jeugdbeschermers beschikbare informatie verzamelen, onderzoeken en op basis daarvan samen met het gezin een analyse en weging maken. Het omvat het identificeren en taxeren van risicofactoren en beschermende factoren. Vervolgens worden op basis daarvan besluiten genomen, afspraken gemaakt en een plan van aanpak vastgesteld.
In de volgende hoofdstukken bespreken we de opbrengsten van het reflectietraject aan de hand van deze drie thema's, met de focus op financiële problematiek. In het hoofdstuk daarna komen we tot aanbevelingen.

2.1 Taakopvatting

Op verschillende manieren komt de taakopvatting van de jeugdbeschermer naar boven als factor van betekenis in de omgang met gezinnen waarin sprake is van financiële problematiek:

a Het herkennen, doorvragen op en het registreren van financiële problematiek.

b Het opvragen van informatie (bij ouders en bij ketenpartners zoals de Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis) over eventuele financiële problematiek.

c Het motiveren en ondersteunen van ouders bij de inzet van hulp om de financiële situatie te verbeteren.

a Het herkennen, doorvragen op en het registreren van financiële problematiek

De jeugdbeschermers geven aan dat financiële problematiek standaard onderdeel is van de veiligheidsinschatting en risicotaxatie. In de reflectie geven jeugdbeschermers echter ook aan in het algemeen te weinig aandacht te hebben voor de financiële situatie. Er wordt niet altijd op doorgevraagd hoe het komt dat er financiële problemen zijn. Als het wel onderwerp van gesprek is, ontbreekt regelmatig

een navolgbare registratie. Jeugdbeschermers geven aan dat zij financiële informatie niet altijd registreren als er geen zorgen zijn. Soms gebeurt dit ook niet of niet uitgebreid, als de financiële situatie wél een bron van zorg is.

Ook uit de verdiepende gesprekken met jeugdbeschermers na het verschijnen van de kindlijst, blijkt dat financiële problematiek niet altijd aan de orde komt. Als reden voor het niet bespreekbaar maken van financiële problemen gaven jeugdbeschermers aan dat ze dit niet tot hun takenpakket vinden horen of dat ouders het onterecht vinden dat een jeugdbeschermer hiernaar vraagt. Daarnaast geven jeugdbeschermers aan zich bezwaard te voelen om te praten over een onderwerp dat op het eerste gezicht niet lijkt te gaan over de kinderen.

Ouders zijn zelf vaak niet geneigd zijn hun financiële problematiek of gedupeerdheid te delen met jeugdbeschermers. Dat blijkt uit het feit dat de jeugdbeschermers in twee derde van de casussen niet op de hoogte waren dat de ouders gedupeerd zijn. Sommige ouders geven dat ook expliciet aan. Uit schaamte of angst om het gezag te verliezen willen zij niet dat hun ex-partner weet dat er financiële problemen zijn. Dat geldt ook voor het gedupeerd zijn. Ook willen zij niet dat de compensatie bij de andere ouder terecht komt of een nieuwe bron van conflict wordt. Daarom delen ze deze informatie niet met de jeugdbeschermer.

Een andere manier waarop taakopvatting meespeelt, is de mate waarin een jeugdbeschermer betrokken is bij hulpverlening aan ouders. Jeugdbeschermers denken hier wisselend over. Zo gaf een jeugdbeschermer aan dat het niet tot zijn bevoegdheden behoort om hulp in te zetten voor ouders. Een andere jeugdbeschermer gaf aan dat het bespreken van de financiële problematiek en het inzetten van hulp wel degelijk tot zijn/haar takenpakket behoort.
Daarnaast maken de grote verschillen in beschikbaarheid van (schuld)hulp tussen gemeenten het inzetten van dergelijke hulp tijdrovend. Soms is bij de jeugdbeschermer niet bekend wat in een gemeente beschikbaar is en hoe ouders gebruik kunnen maken van die ondersteuning of zijn er wachtlijsten of lange procedures.

Deze opbrengst uit de reflectie van jeugdbeschermers wordt herkend in het onderzoek van de Inspectie Justitie & Veiligheid (verder Inspectie). Zowel bij de Raad voor de Kinderbescherming als de GI's verschillen medewerkers in de individuele taakopvatting. Waar sommige medewerkers vinden dat de bestaanszekerheid van gezinnen een onderdeel is van hun taak, vinden andere medewerkers dat het in beeld brengen en oplossen van de financiële problemen minder past bij de taken van de jeugdbeschermingsketen. De Inspectie merkt daarom op dat mede hierdoor de medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming en GI's de inwerking van de financiële problemen op andere problemen bij de onderzochte gezinnen onvoldoende in beeld hebben.

b *Het opvragen van informatie (bij ouders en bij netwerkpartners zoals de Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis) over eventuele financiële problematiek*

Uit het onderzoek van de Inspectie blijkt dat het de jeugdbeschermers niet altijd lukt om een goed beeld te krijgen van de gehele gezinssituatie, met een nadruk op het financiële deel. Zo geven jeugdbeschermers in de reflectie aan dat er momenteel onvoldoende bestaande informatie wordt opgevraagd bij eerder betrokken partijen, zoals wijkteams of de Raad voor de Kinderbescherming. De Inspectie constateert wel dat het de standaard werkwijze van de GI's is om financiën te bespreken met ouders.

De Inspectie vindt dat jeugdbeschermers beter door moeten vragen naar de financiële situatie van een gezin, maar de Inspectie ziet ook dat niet iedere ouder hierover open wil vertellen. De klankbordgroep geeft aan dat AVG-wetgeving hier ook een rol in speelt en jeugdbeschermers de privacy van ouders willen respecteren. Desondanks, aldus de klankbordgroep, moet een jeugdbeschermer in het kader van goede hulpverlening altijd doorvragen.

Na ontvangst van de kindlijst is bij de jeugdbeschermers nagevraagd in hoeverre zij al geïnformeerd waren over het feit dat deze ouders gedupeerden zijn van de toeslagenaffaire, voordat ze de officiële gegevens ontvingen. De helft van de ouders heeft aangegeven dat zij gedupeerd zijn. Van de andere helft waren GI's niet op de hoogte. Daarom is aan de jeugdbeschermers gevraagd om aan ouders te vragen wat maakt dat ouders dit niet aan de jeugdbeschermers hebben verteld. Hieruit kwamen verschillende antwoorden naar voren. Eén van de voornaamste antwoorden was de angst voor de jeugdbescherming, waardoor ouders niet durfden te vertellen dat ze gedupeerd zijn. Ook schaamte speelt een belangrijke rol. Tot slot geeft een aantal ouders aan dat ze niet willen dat hun ex-partner geïnformeerd wordt over het feit dat ze gedupeerd zijn, dus dat ze het daarom niet eerder gemeld hebben.

Uit de leerrapportage van het Ondersteuningsteam komt de aanbeveling dat er meer aandacht moet zijn voor het herkennen én erkennen van de impact van armoede op een gezin. Ook het ontbreken van informatie over de financiële situatie van het gezin wordt herkend in de leerrapportage van het Ondersteuningsteam. Zij benoemen de mogelijkheid om in een gedeelde verklarende analyse, die met het gezin wordt opgesteld, ook plek en aandacht te hebben voor de financiële situatie van een gezin en de samenhang met en invloed op de veiligheid.

c *Het motiveren en ondersteunen van ouders bij de inzet van hulp om de financiële situatie te verbeteren*

Het NJI benadrukt in het rapport 'Samen werken aan feitenonderzoek' dat er te weinig aandacht is voor stress bij ouders. Het herkennen van financiële problematiek en erkenning geven voor de stress die dat veroorzaakt, kan een positieve impact hebben op de opvoedsituatie.

In het gesprek met de klankbordgroep wordt verschil in taakopvatting herkend. Er zijn voorbeelden van jeugdbeschermers die met ouders meekijken naar mogelijkheden rondom de financiële problematiek. Een voorbeeld hiervan is het organiseren en betalen van het vervoer van ouders voor de omgangsregeling met hun kind. Dat verhoogt de kans op thuisplaatsing van een kind na een uithuisplaatsing.

De klankbordgroep stelt wel een kritische noot bij de wens voor aanpassingen aan de taakopvatting van de jeugdbeschermer. Ze vragen zich af of er niet teveel wordt gevraagd van een jeugdbeschermer, die over steeds bredere en specialistische kennis en vaardigheden moet beschikken. Deze kanttekening wordt ook gemaakt in het brede reflectiegesprek met de GI's. Zo wordt er aangegeven dat er randvoorwaarden ontbreken voor jeugdbeschermers om in de breedte hun werk te kunnen doen. Indien deze randvoorwaarden wél worden gecreëerd, stelt men de vraag 'vragen we dan niet te veel van de jeugdbeschermers? Kan de benodigde expertise wel in één jeugdbeschermer gevat worden?'. Desondanks is voldoende aandacht voor de financiële situatie noodzakelijk, geeft de klankbordgroep aan, om dat dit direct het welzijn van het kind beïnvloedt.

Uit de klankbordgroep kwam ook naar voren dat het bespreekbaar maken van financiële problematiek moeilijk is, omdat er vaak schaamte is bij ouders over hun financiën. Hierdoor zijn ouders niet

altijd open als er op dit vlak problemen zijn. Zo geeft de klankbordgroep aan dat ouders, na uitspraak van een kinderbeschermingsmaatregel door de Kinderrechter, er alles aan doen om 'groot' en 'sterk' over te komen, om zo snel mogelijk van de maatregel af te komen.

De klankbordgroep ziet daarnaast een rol voor externe partijen voor advies en praktische ondersteuning, zoals schuldhulpverlening en praktische hulp (voedselbank/kledingbank). Ook bewindvoering of een vorm van budgetbeheer kan helpend zijn bij het verlagen van stress door financiële problematiek. De jeugdbeschermer zou deze mogelijkheid met de ouders kunnen bespreken. De klankbordgroep geeft aan dat de ervaring leert dat stress bij ouders in veel gevallen direct verdwijnt zodra schulden bij een bewindvoerder worden belegd. Hierdoor kun je als jeugdbeschermer terug naar de vraag wat er nodig is om als ouder beschikbaar te zijn. GI's geven in het brede reflectiegesprek ook aan dat er deskundigheidsbevordering voor jeugdbeschermers moet zijn op armoedeproblematiek. De GI's kunnen hierin meer samen optrekken om van elkaar te leren, wat ook een doel was van de duo-reflectie van de jeugdbeschermers.

De jeugdbeschermers geven in de duo-reflectie aan dat er behoefte is aan het nog eerder betrekken van en nauwer samenwerken met diverse vormen van ondersteuning en hulpverlening. Zo geeft een jeugdbeschermer aan dat er bij een ondertoezichtstelling geen samenwerking was met het wijkteam. Korte lijntjes hadden kunnen helpen bij het inzetten van laagdrempelige hulp op het terrein van schuldhulpverlening. Uit de klankbordgroep kwam ook de aanbeveling om jeugdbeschermers meer in duo's op te laten trekken met andere partijen, zoals het wijkteam.

2.2 Houding & gedrag

Op verschillende manieren komt de houding en het gedrag van de individuele jeugdbeschermer naar boven als factor van betekenis in de omgang met gezinnen:

a De samenwerkingsrelatie met gezinnen en de beschikbare tijd van de jeugdbeschermer.
b Machtsongelijkheid door het gedwongen kader waarin een jeugdbeschermer handelt.
c Het aandacht hebben voor de gevolgen van financiële problemen op het functioneren van de ouder en op het kind.

a De samenwerkingsrelatie met gezinnen en de beschikbare tijd van de jeugdbeschermer.

Alle jeugdbeschermers geven aan dat financiële stress van invloed is op het gezinsleven en de veiligheid van de kinderen. Verschillende jeugdbeschermers geven aan dat het van belang is om te 'vertragen' in het hulpverleningsproces. Hiermee wordt bedoeld dat een jeugdbeschermer de ruimte en de tijd krijgt en neemt om op de problematiek door te vragen bij ouders en zoveel mogelijk aan te sluiten bij de behoeftes van ouders en de oplossingen die zij daarvoor zelf aandragen. Juist als de tijd schaars is, is het belangrijk om dit niet te laten vallen. Dit komt het effect van de inzet van jeugdbescherming ten goede, en dus ook de jeugdige. Uit de verdiepende gesprekken met jeugdbeschermers na het verschijnen van de kindlijst, blijkt dat een concrete aanleiding helpt om over financiële problematiek te beginnen. De jeugdbeschermer kan deze aanleiding gebruiken om het gesprek over financiële problematiek te starten. Een concrete aanleiding kan zijn dat een ouder niet kan voorzien in basale levensbehoeften,

zoals voldoende voeding en kleding, of dat een ouder gedupeerde is in de toeslagenaffaire. Eén van de jeugdbeschermers geeft aan dat er voldoende aandacht is voor gesprekstechnieken in de opleiding en begeleiding, maar dat het echt belangrijk is om een aanknopingspunt te hebben.

b ***Machtsongelijkheid door het gedwongen kader waarin een jeugdbeschermer handelt.***

Een andere uitdaging in de samenwerking met ouders is het gedwongen kader, zo geven de jeugdbeschermers aan. Een goede samenwerkingsrelatie wordt belemmerd door het gedwongen kader, omdat ouders zich realiseren dat de jeugdbeschermer specifieke bevoegdheden heeft. De jeugdbeschermer moet hier extra aandacht voor hebben en het bespreekbaar maken met het gezin. Dit om de spanning die de machtsongelijkheid legt op de onderlinge relatie en verhoudingen zoveel mogelijk weg te nemen.

Het onderzoek van het NJI bevestigt de noodzaak dat een jeugdbeschermer voldoende investeert in het contact met ouders om zo te komen tot een goede samenwerkingsrelatie. Dit is met name belangrijk bij financiële problematiek, omdat er eerst aan de onderlinge relatie en het vertrouwen moet worden gewerkt vanwege het ongemak en de schaamte die hierbij komt kijken. In het geval van de gedupeerde gezinnen is deze schaamte waarschijnlijk nog groter, omdat zij ook als fraudeur werden bestempeld. Daarnaast is vooral de start van het proces belangrijk, geeft het onderzoek van het NJI aan. Als de jeugdbeschermer een goede start maakt, lijkt er later in de samenwerking ook meer onderling begrip.

Om beter om te gaan met de stress die komt kijken bij financiële problemen in het gezin benadrukt het Ondersteuningsteam in haar leerrapportage dat het voor een gelijkwaardige verhouding belangrijk is om als jeugdbeschermer positie te nemen naast de ouders. We onderschrijven het belang van een gelijkwaardige verhouding. Als jeugdbeschermer raak je betrokken bij een gezin om een jeugdbeschermingsmaatregel uit te voeren die is uitgesproken door een kinderrechter. Dat geeft in de basis al een bepaalde machtsverhouding en daarmee ongelijkheid. De jeugdbeschermer gaat met de ouders en kinderen aan de slag om zoveel mogelijk vanuit gelijkwaardigheid te handelen. De expertise van jeugdbeschermers zit hem juist in het doorbreken en bespreekbaar maken van deze machtsongelijkheid.

Uit de klankbordgroep komt de bevestiging dat de start van het proces met jeugdbescherming en ouders belangrijk is. Hieronder valt het wegnemen van stress bij ouders over het gedwongen kader door laagdrempelige praktische hulp in te zetten waar ze direct van kunnen profiteren. Ook het geven van herhaalde en duidelijke uitleg over het doel van de maatregel, de mogelijkheden en rechten die ouders hebben en transparant werken zijn daarbij helpend. Als ouders en jeugdbeschermers allebei investeren in de samenwerking in het vroege begin van het traject, lijkt er later sprake te zijn van meer samenwerking en begrip.

c ***Het aandacht hebben voor de gevolgen van financiële problemen op het functioneren van de ouder en op het kind.***

In het brede reflectiegesprek met de GI's werd de vraag opgeworpen of er voldoende gezinsgericht wordt gewerkt in de keten, los van de schotten die er zijn in de hulpverlening. Zij zien dit als een belangrijke stap, omdat men hierdoor makkelijker passende hulp kan inzetten en het makkelijker is om aandacht te hebben voor bestaanszekerheid. Wel maken zij de kanttekening dat het met de vele wachtlijsten in de hulpverlening moeilijk blijft om passende hulp op tijd in te zetten. Ook hulp en ondersteuning gericht op financiële problemen. Daarom is het van belang om samen met ouders en eventueel betrokken hulpverleners alternatieven te onderzoeken en alvast ter overbrugging in te zetten.

2.3 Analyseren & wegen

Op verschillende manieren komt het analyseren en wegen van de informatie door de jeugdbeschermer naar boven als factor van betekenis in de omgang met gezinnen:

a De financiële situatie in verhouding tot de algehele onveiligheid.
b De rol van financiële problematiek bij de uithuisplaatsing en het thuisplaatsen van kinderen.
c Het herkennen en erkennen van de impact van stress door financiële problematiek.

a De financiële situatie in verhouding tot de algehele onveiligheid.

De jeugdbeschermers constateren dat de financiële situatie alleen wordt meegewogen als dit onderdeel is van algehele veiligheid (bijvoorbeeld bij dreigende dakloosheid). Zij vragen zich af of dit wel in alle gevallen voldoende wordt meegewogen en of het voldoende terugkomt in het plan van aanpak. Daarnaast zien jeugdbeschermers in onderzoeken van de Raad voor de Kinderbescherming wel terug dat er bij een gezin sprake is van schulden en achterstallige betalingen, maar is er geen rekening mee gehouden bij de weging van de Raad voor de Kinderbescherming. Zo wordt er in het raadsonderzoek geen link gelegd tussen de financiële situatie van het gezin en de veiligheid van de kinderen.

Naast dat er te weinig over werd opgeschreven in de plannen van de jeugdbeschermer, was er bij het wegen van de veiligheid ook onvoldoende aandacht voor de impact van financiële problemen. Zo geeft een jeugdbeschermer aan dat men wist dat er armoede was in een gezin, maar welke invloed de armoede had op het welzijn van het gezin werd niet onderkend en daardoor onvoldoende meegewogen. Het brede reflectiegesprek met GI's bevestigt dit ook. Zij geven aan dat het een kerntaak is om aandacht te hebben voor de impact van financiële problemen, maar dat deze impact onvoldoende wordt herkend in de praktijk.

Uit de verdiepende gesprekken met jeugdbeschermers na het verschijnen van de kindlijst blijkt dat de invloed van financiële problematiek niet voldoende wordt onderkend. Dit heeft bijvoorbeeld invloed op een verhoging van stress met verschillende gevolgen als bijvoorbeeld slapeloosheid, sociaal isolement en niet goed kunnen plannen. Daarbij werd opgemerkt dat het ook voor ouders helpend kan zijn om geïnformeerd te worden over de mogelijke impact van financiële problemen op de gezinssituatie.

b De rol van financiële problematiek bij de uithuisplaatsing en het thuisplaatsen van kinderen.

Uit het onderzoek van de Inspectie blijkt dat er geen causaal verband aangetoond kan worden tussen de financiële situatie (als gevolg van de toeslagenaffaire) en de uithuisplaatsing van het desbetreffende kind. De Inspectie geeft aan dat dit niet betekent dat dit in individuele gezinnen niet aan de orde is geweest. Daarnaast blijkt uit dit inspectieonderzoek ook dat de financiële situatie van ouders nooit de enige factor is geweest in de afwegingen en het besluit tot uithuisplaatsing.

Uit de duo-reflectie van de jeugdbeschermers komt naar voren dat de financiële situatie soms invloed kan hebben op de acute veiligheid van een kind en dan grond is voor de besluitvorming over een kinderbeschermingsmaatregel. Daarnaast blijkt er een verschil te bestaan tussen hoe de financiële overwegingen een rol spelen bij het uithuisplaatsen en het weer terug thuisplaatsen van kinderen bij hun

ouders. Voorafgaand aan een uithuisplaatsing wordt moeite gedaan om de ouders te ondersteunen, zodat het kind zo lang mogelijk thuis kan blijven wonen. Voor thuisplaatsing gelden er strenge voorwaarden om te besluiten of het kind weer thuis kan wonen. De financiële situatie kan dan belemmeren, omdat bijvoorbeeld ouders de reiskosten niet kunnen betalen van de omgangsregeling. Hierdoor komt het contact tussen ouders en kind onder druk te staan en kan de ouder niet laten zien hoe hij/zij de omgang met het kind vormgeeft. Juist deze omgang is een belangrijke voorwaarde voor thuisplaatsing.

c ***Het herkennen en erkennen van de impact van stress door financiële problematiek.***

Uit het onderzoek van de Inspectie bleek ook dat de stress die ouders ervaarden onvoldoende werd herkend en tot onderdeel werd gemaakt bij het proces naar uithuisplaatsing. Dat er stress was, was bekend, maar de impact van de stress en het langdurig aanhouden hiervan werd onderschat. Daarvan waren jeugdbeschermers vaak onvoldoende op de hoogte.

De klankbordgroep geeft aan dat het een taak is van de jeugdbeschermer om financiële problematiek mee te wegen. De jeugdbeschermer moet dan ook duiden welke invloed financiële problematiek in het gezin heeft op het welzijn en de veiligheid van de jeugdige. De klankbordgroep benadrukt dat een kind niet onveilig hoeft te zijn als er financiële problemen zijn en wijst op de (maatschappelijke) organisaties die de negatieve gevolgen van armoede kunnen inperken.

3 DE BETEKENIS VOOR ONZE PRAKTIJK

In de vorige hoofdstukken zijn de belangrijkste inzichten van het reflectietraject beschreven. We zien bij alle gezinnen waar sprake is van financiële kwetsbaarheid aanknopingspunten om ons werk te verbeteren.

Hieronder geven we per thema aan welke aanbevelingen we hebben. Deze aanbevelingen gelden voor onszelf, maar vragen ook samenwerking met onze netwerkpartners die betrokken zijn bij deze gezinnen. We beschrijven daarom ook wat we in deze samenwerking van onze netwerkpartners verwachten. Daarnaast beschrijven we welk vervolg we als GI's geven aan deze aanbevelingen.

3.1 Taakopvatting

Het signaleren van financiële problematiek is de eerste stap om ervoor te zorgen dat ouders en kinderen vroegtijdig de juiste hulp ontvangen. We hebben hier als maatschappij een rol in (denk aan het onderwijs, sportverenigingen of als buren). Vanaf het eerste moment dat professionele hulp betrokken raakt, zal de betrokken hulpverlener dit onderwerp moeten bespreken met zowel de ouders als het kind. Veelal zal dit een collega zijn van het lokale team[2]. We sluiten daarbij aan bij het gedachtegoed van het 'Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming', waarbij een sterk lokaal team inventariseert wat er nodig is voor het gezin en passende hulp inzet. Het lokale team heeft ook zicht op de gemeentelijke mogelijkheden. De samenwerking met het lokale team is daardoor essentieel. Als er al een kinderbeschermingsmaatregel nodig is, moeten wij alert blijven of er sprake is van financiële problematiek. Als dat het geval is: welke impact heeft dit op de ouders en op het kind? Als jeugdbeschermingsinstellingen zetten we de komende tijd in op het vergroten van onze aandacht voor het bespreekbaar maken van de financiële problematiek.

Als er sprake is van financiële problematiek, moeten we ervoor zorgen dat ouders en kinderen de juiste hulp ontvangen. Dat begint vaak allereerst met het bieden van praktische ondersteuning aan ouders en kinderen, omdat we zien dat hulp aan ouders ten goede komt aan het kind. Daarom verwachten we van jeugdbeschermers dat ze in grote lijnen kennis hebben van het omliggende veld én deze kennis inzetten om gezinnen hulp te bieden. Dit beperkt zich niet alleen tot doorverwijzen en het verbinden van het gezin met het lokale team. Ook het organiseren van (laagdrempelige) praktische hulp of het zijn van een contactpersoon in de samenwerking met het lokale team of andere partners hoort erbij. Doordat de jeugdbeschermer contacten onderhoudt met het lokale team kan er integraal worden samengewerkt en monitort de jeugdbeschermer de ingezette ondersteuning. Het is hierbij belangrijk om ook aandacht te hebben voor de gevolgen van de financiële problemen voor het gezin en in hoeverre hulp voor het gezin nodig is (psycho-educatie of leren omgaan met geld).

Wij als jeugdbeschermingsinstellingen nemen samen de verantwoordelijkheid om te komen tot een eenduidige visie op welke taakopvatting jeugdbeschermers hebben bij financiële problemen van gezinnen met een jeugdbeschermingsmaatregel. Gemeenten en lokale teams kunnen ons daarbij onder-

[2] *Sommige gemeenten hebben lokale (wijk)teams, of andere gespecialiseerde teams zoals SAVE-Teams, CJG of dergelijke. Wanneer er gesproken wordt over lokale teams bedoelen we al deze varianten.*

steunen door te zorgen voor voldoende, breed en samenhangend aanbod van ondersteuning en hulpverlening op het gebied van financiële problematiek. Zo kunnen we als jeugdbeschermers samen met de netwerkpartners om het gezin heen staan om zo passende en tijdige ondersteuning te bieden.

3.2 Houding & gedrag

Om bovenstaande te bereiken, is een duurzame samenwerkingsrelatie tussen jeugdbeschermer en gezin voorwaardelijk. Zowel de ervaringsdeskundigen als de jeugdbeschermers geven aan hoe essentieel dit is. Zeker omdat ouders zich soms ook schamen voor hun problemen of angstig zijn voor eventuele gevolgen van het bespreekbaar maken van financiële problemen.

We zien dat de samenwerking met het gezin in de aanloop naar een maatregel veel invloed heeft op de relatie tussen de jeugdbescherming en een gezin bij de start van de maatregel. Hierin speelt ook de wijze waarop de jeugdbeschermingsmaatregel door de ketenpartners in de aanloop geïntroduceerd wordt een rol. Een goede overdracht van informatie en blijvende betrokkenheid (van het lokale team) is cruciaal.

Naast de positieve effecten van voldoende tijd en aandacht bij het opbouwen van de samenwerkingsrelatie is de inbreng van steunpersonen van belang gebleken. Steunpersonen, zoals bijvoorbeeld naasten van het gezin of professionele vertrouwenspersonen, kunnen helpen om de belemmeringen van de machtsongelijkheid te verminderen. Samen met ruimte voor de eigen oplossingen van ouders en kinderen ligt er zo meer focus op dat de ouders het weer zelf kunnen, door aandacht voor de krachten van ouders.

Wij als jeugdbeschermingsinstellingen kunnen alerter zijn bij het tijdig nagaan of steunpersonen, professioneel dan wel uit het eigen netwerk, kunnen bijdragen aan het opbouwen van een duurzame vertrouwensrelatie.

3.3 Analyseren & wegen

Het beter analyseren en meewegen van de financiële situatie in de algehele onveiligheid van de kinderen, geeft erkenning aan de ouders dat financiële problematiek mogelijk een rol speelt in de wijze waarop zij hun opvoeding vormgeven. Daarnaast zorgt dit voor helderheid over wat vervolgens als eerste moet worden aangepakt om te zorgen voor duurzame veiligheid. Wat maakt dat deze ouders in deze financiële problematiek zijn terecht gekomen? Welke impact heeft dit op hen en op de kinderen? Hoe wegen we deze informatie in verhouding met alle beschikbare informatie? Daarbij is het ook belangrijk om duidelijk te registreren, ook als er geen sprake is van financiële problematiek. Ook als er geen sprake is van financiële problematiek, is dit relevante informatie en kan dit meegewogen worden in de veiligheids- en risicotaxatie. Het is belangrijk dat ouders zich gehoord voelen op dit onderwerp, dus dat de financiële situatie gedurende de betrokkenheid van de jeugdbescherming regelmatig onderwerp van gesprek is. Daarnaast kunnen we meer aandacht schenken aan het wegnemen van financiële belemmeringen voor terug thuisplaatsen.

Wij als jeugdbescherming betrekken de financiële problematiek in onze risicotaxatie. Het helpt ons wanneer ketenpartners in hun onderzoek aandacht hebben voor eventuele financiële problematiek en de impact die dit kan hebben op het gezin. Door dit standaard mee te nemen wordt dit onderdeel van het plan van aanpak en kan de juiste afweging gemaakt worden bij besluitvorming zoals uit- en thuisplaatsingen.

3.4 Een doorkijkje naar het vervolg van het reflectietraject

Na de bestuurlijke bespreking door alle GI's wordt het reflectietraject voortgezet met een gezamenlijke vertaling van de aanbevelingen voor de werkwijze van alle GI's. Hierbij kan gedacht worden aan:

- De GI's gaan samen aan de slag met een eenduidige visie op een handelingskader dat jeugdbeschermers kunnen hanteren bij gezinnen. In de uitwerking daarvan wordt afstemming met netwerkpartners gezocht. In bijlage twee wordt een voorzet gegeven.

- Op basis van het handelingskader komt in de scholing en casuïstiekbespreking meer aandacht voor het 'hoe'. Overwogen kan worden om een gezamenlijk trainingsaanbod te ontwikkelen rond om dit thema. Als de jeugdbeschermer van zichzelf weet dat hij/zij het voeren van het gesprek over financiën ingewikkeld vindt, zorg dan voor voldoende alternatieven in de organisatie voor ondersteuning bij dergelijke gesprekken. Een gedragswetenschapper kan hier bijvoorbeeld ook een rol in spelen.

- De gedragswetenschappers van de GI's gaan gezamenlijk aan de slag met hoe de financiële problematiek te integreren in het verklarend analyseren.

4 EPILOOG

Gezinnen die door de belastingdienst onterecht als fraudeur zijn bestempeld, hebben daar enorme schade van ondervonden. De financiële problemen die daardoor ontstonden hebben veel stress, onbegrip, machteloosheid, woede en frustratie veroorzaakt. Het is onbeschrijflijk hoe enorm de impact voor de kinderen, gedupeerde ouder(s), (ex-)partner(s) en hun netwerk moet zijn geweest, nog steeds is en zal zijn in de toekomst.

Dit reflectietraject is gericht op ons als professionals en organisaties om te leren, vanuit de context van de toeslagenaffaire. Daarnaast dragen we in ons dagelijkse werk bij aan herstel. Er was begrijpelijkerwijs maatschappelijke verontwaardiging over het optreden van de overheid. De GI's voelen zich verantwoordelijk om vanuit onze taak om kinderen en gezinnen te beschermen een bijdrage te leveren aan herstel. Samen met onze partners, ministerie van JenV, ministerie van VWS, ministerie van Financiën, VNG, Raad voor de Kinderbescherming en de Rechtspraak is een landelijke aanpak ontwikkeld. GI's werken daarin met de partners samen én zien een rol voor zichzelf. Zo gaven gedupeerde ouders aan dat de jeugdbeschermer kan bijdragen aan het herstel, door stil te staan bij de gevolgen van de onterechte beschuldigingen. Daarom leggen we hieronder uit hoe wij dit hebben gedaan.

Nadat in 2022 bekend werd dat gedupeerde ouders van de toeslagenaffaire ook te maken hadden met uithuisplaatsingen, hebben we als GI's actief geprobeerd om met de gedupeerde gezinnen in contact te komen. Dat hebben we gedaan door aan de jeugdbeschermers te vragen extra alert te zijn op het bespreken van financiële problematiek en met ouders het gesprek aan te gaan over de toeslagenaffaire. Daarnaast hebben we op de websites van de verschillende GI's gevraagd of ouders bij de jeugdbeschermer wilden aangeven als er sprake was van gedupeerdheid. Geregeld zijn ouders in gesprek met ons gegaan, soms samen met een regisseur van het OT (landelijk ondersteuningsteam) door wie ouders zich kunnen laten ondersteunen. Vanaf het begin is er per GI een contactpersoon benoemd die ook informatie deelde met jeugdbeschermers over de impact van de toeslagenaffaire.

Voor alle gezinnen die zich nog gaan melden bij ons, zullen wij dezelfde werkwijze hanteren. We beogen daarmee een bijdrage te kunnen leveren aan het herstel.

Vanzelfsprekend hebben we daarnaast grote belangstelling voor de opbrengsten van het onderzoek van de Raad voor Kinderbescherming, Raad voor de Rechtspraak en de commissie Hamer. Wij verwachten dat we ook die uitkomsten in het verlengde van onze reflectie ter harte kunnen nemen en vertalen naar aanbevelingen voor onze werkpraktijk.

5 BIJLAGEN

Bijlage 1: Korte toelichting op onderzoeken en kindlijsten

Samen werken aan feitenonderzoek - NJI

Het onderzoek van het NJI richtte zich op het feitenonderzoek en hoe hierin de samenwerking werd vormgegeven tussen kinderen, ouders en professionals. Daarnaast onderzochten ze de wenselijkheid van een doorontwikkeling van een richtlijn voor het feitenonderzoek. Hiervoor is gebruik gemaakt van drie verschillende bronnen: een focusgroep van cliënten en professionals, een focusgroep van beleidsmedewerkers en wetenschappelijke literatuur. De aanbevelingen van het NJI richten zich op verschillende gebieden. Zo moet er meer aandacht zijn voor de beleving van ouders en gezin, die mogelijk boosheid en angst voelen bij ongevraagde betrokkenheid van derden. Daarnaast adviseert het NJI om participatief te werken, zodat ouders en kinderen meedoen en mogen meedoen. Dit is namelijk een succesfactor binnen de hulpverlening in het gedwongen kader. Als derde advies moet de kwaliteit van feitenonderzoek en rapportage worden versterkt. Dit richt zich op zowel het technisch/methodisch handelen van de professional als op aspecten op het gebied van de rapportage.

Het kind van de rekening - Inspectie Justitie & Veiligheid

De Inspectie heeft een reconstructie gemaakt van de weg die de twintig onderzochte gezinnen hebben afgelegd vanaf het moment dat zij het volledige bedrag aan ontvangen kinderopvangtoeslag moesten terugbetalen aan de Belastingdienst tot aan het krijgen van een kinderbeschermingsmaatregel. In dit onderzoek is niet vastgesteld of de gevolgen van de toeslagenaffaire in de onderzochte gezinnen de directe oorzaak waren voor het te maken krijgen met een kinderbeschermingsmaatregel. Wel concludeert de Inspectie dat de (financiële) gevolgen van de toeslagenaffaire in zeventien van de twintig onderzochte gezinnen een rol speelden in het proces dat leidde tot een kinderbeschermingsmaatregel. De Inspectie constateert dat in geen van de onderzochte gezinnen de financiële problemen de enige reden zijn geweest voor het krijgen van een kinderbeschermingsmaatregel. De gevolgen van de financiële problemen - het in stand houden, het verergeren en/of het ontstaan van andere problemen - zijn wel meermaals meegewogen als factor in de afweging of een kinderbeschermingsmaatregel nodig was.

De inspectie komt daarnaast met een drietal aanbevelingen voor de jeugdbeschermingsketen:

- Maak mogelijk dat de noodzakelijk geachte hulp tijdig wordt ingezet. Zorg voor een toereikend (jeugd)hulpaanbod en voorkom wachtlijsten voor passende hulp;
- Administratieve en bureaucratische processen mogen niet tot vertraging of het stoppen van noodzakelijke hulp leiden;
- Organiseer een regiehouder met duidelijke verantwoordelijkheidsverdeling op álle ingezette hulp in een gezin en die eerste aanspreekpunt is voor het gezin en álle bij het gezin betrokken medewerkers werkzaam in het brede sociaal domein.

Leerrapportage april 2023 - Ondersteuningsteam

Uit de leerrapportage van het Ondersteuningsteam komen 8 lessen die ze willen delen met de jeugdbeschermingsketen. Samengevat komen deze lessen neer op het volgende: zie de ouders en kinderen

als één geheel. Ouders zijn altijd verweven met hun kind, het kind is altijd verweven met de ouders. Als professional: raap lef en moed bij elkaar, beweging begint bij jezelf. Trainingen en intervisies horen niet alleen te gaan over kennis en vaardigheden, maar veel meer over de mensen in het werk. Hierdoor ontstaat een werksituatie waarin je jezelf moet en kan zijn, je fouten mag maken en de focus ligt op leren en ontwikkelen.

Korte toelichting kindlijsten

In februari 2024 kregen de GI's door de Tijdelijke Wet Gegevensuitwisseling met de kindlijsten voor het eerst concreet inzicht in welke gezinnen als gedupeerden van de toeslagenaffaire te maken kregen met uithuisplaatsing. In totaal is er bij 3103 kinderen een jeugdbeschermingsmaatregel geweest en momenteel is er nog aan 887 kinderen een jeugdbeschermer verbonden. Ongeveer 250 van deze 887 kinderen wonen in Zuid-Holland, waar ook de meeste gedupeerde gezinnen vandaan komen. Bij ongeveer 300 kinderen is een landelijke GI betrokken. De overige kinderen zijn verdeeld over de andere GI's.

We zien in de kindlijst dat 54% van de gezinnen te maken kregen met een jeugdbeschermingsmaatregel, waaronder een uithuisplaatsing. Bij 46% van de gezinnen was dit na 1 januari 2020 aan de orde. In verhouding is bij net iets meer gezinnen een jeugdbeschermingsmaatregel door een GI opgelegd vanuit de rechtbank vóór het bekend worden van de toeslagenaffaire dan erna.

Daarnaast blijkt dat momenteel bij meer dan een derde van de gezinnen de kinderen op dit moment wonen bij hun biologische ouder(s). Van de kleine tweederde van de kinderen die niet woonachtig is bij hun ouder(s), woont een derde momenteel op een groep. Twee derde woont op een plek in het eigen netwerk of in een pleeggezin. Ten slotte werd inzichtelijk dat in een derde van de casussen de jeugdbeschermers op de hoogte waren van de gedupeerdheid en in twee derde van de casussen niet.

Bijlage 2: Gezamenlijke visie; voorzet voor een handelingskader voor de jeugdbeschermer bij financiële problematiek

Voortkomend uit dit reflectietraject geven we een voorzet voor een gezamenlijke visie op een handelingskader van de jeugdbeschermer bij financiële problematiek. De reflecties leren ons dat de volgende punten terug moeten komen in een handelingskader voor de jeugdbeschermer:

1. De jeugdbeschermer herkent en erkent de impact van financiële problematiek voor alle gezinsleden en weegt en taxeert dit samen met ouders om samen te komen tot een passend plan van aanpak. Dat betekent:
   - **a** Mogelijke financiële problematiek wordt in alle situaties goed uitgevraagd door de jeugdbeschermer.
   - **b** De jeugdbeschermer informeert het gezin, ouders én de jeugdige, over de gevolgen van schulden en de impact van financiële problematiek. Ook wanneer in eerste instantie financiële problematiek niet aan de orde lijkt te zijn en door ouders en kinderen niet genoemd wordt.
   - **c** Wanneer financiële problemen aan de orde zijn, geeft de jeugdbeschermer erkenning voor de impact van financiële problemen. Hij/zij werkt volledig transparant met ouders en kinderen en geeft uitleg over de maatregel en de rol en taak van de jeugdbeschermer bij financiële problematiek. Hierbij wordt rekening gehouden met schaamte en terughoudendheid van ouders uit angst voor gevolgen. Zo draagt dit bij aan voldoende vertrouwen om te komen tot een samenwerkingsrelatie.

2. Bij financiële problematiek zet de jeugdbeschermer risicogestuurde zorg in voor ouders en kinderen om de oorzaken aan te pakken en deze patronen te doorbreken. Dit betekent:
   - **a** Aan de gezinsleden wordt gevraagd welke van de financieel gerelateerde problemen de meeste stress veroorzaken en welke oplossingen zij zelf in gedachte hebben om deze stress te verminderen en uiteindelijk weg te nemen. De jeugdbeschermer sluit hier zoveel mogelijk bij aan.
   - **b** De jeugdbeschermer denkt mee en staat open voor laagdrempelige praktische ondersteuning aan het gezin, waar zij direct profijt van hebben. De jeugdbeschermer wijst bijvoorbeeld de weg naar lokale initiatieven, zoekt in het netwerk naar steunpersonen die hierin met het gezin samen op kunnen trekken en volgt pro-actief of stappen gezet zijn.
   - **c** In het geval van financiële problematiek van ouders voert de jeugdbeschermer het gesprek met ouders over de mogelijkheden van schuldhulpverlening en andere vormen van ondersteuning, zoals bewindvoering of een budgetcoach.
   - **d** De jeugdbeschermer kent daartoe in grote lijnen het aanbod van het lokale veld op het gebied van armoede en financiële problemen, waardoor hij/zij ouders kan wijzen op het hulpaanbod. Elke jeugdbeschermer kan gebruik maken van de expertise en ondersteuning vanuit het lokale team. De jeugdbeschermer ondersteunt de ouders bij het contact maken en houden met het lokale team en zorgt voor een vaste contactpersoon voor het gezin.

3. Gezinsleden, jeugdbeschermer en lokaal team werken samen en hebben een gezamenlijke verant woordelijkheid in het werken aan de doelen van het gezin, zowel gericht op financiële stabiliteit als op bijdragen aan de veilige ontwikkeling van kinderen. Dat betekent:
   - **a** Taken en activiteiten liggen niet bij de één of de ander, maar telkens wordt samen gezocht naar wat op dat moment passend is voor dit gezin.